

A fehér gólya, kakuk és fehér barázdabillegető 1898.-i tavaszi felvonulása.

A Magyar Ornithologiai Központhoz beérkezett adatok alapján feldolgozta:

Schenk Jakab,

a Magyar Ornithologiai Központ asszisztense.

(Folytatás.)

Kakuk. — Cuculus canorus L.

XLIV α .	Április	14.	Kupinovo.
"	"	7.	Temes-Kubin.
"	"	3.	Berzászka.
"	"	2.	Dalbosecz.
XLV.	"	1.	Novi.
"	"	17.	Uj-Gradiska.
"	Márczius	11.	Plávna. Keményerdő.
"	"	20.	" Lágýerdő.
"	Április	13.	Ujvidék.
XLV α .	Márczius	26.	Béllye.
"	Április	19.	<i>Drávectorok.</i>
"	Márczius	14.	Apatin.
"	Április	17.	<i>Ó-Verbász.</i>
"	"	2.	Kövesd.
"	"	1.	Kiszető.
"	"	3.	Labasincz.
"	"	4.	Petirs.
XLV α .	Április	14.	Szászsebes.
"	"	14.	Streza-Kercisora.
"	"	2.	Fogaras.
"	"	4.	Kopacsél.
"	"	12.	Hosszúfalu.
"	"	13.	Kovászna.
XLVI.	"	9.	Grabičani.
"	"	24.	<i>Zákány,</i>
"	"	8.	Nagy-Kanizsa.
"	"	24.	<i>Rinya-Szt.-Király.</i>
"	"	5.	Királyhalom.
"	"	2.	Arad.
"	"	3.	Sistarovecz.
"	"	2.	Mézdorgos.
"	"	2.	Dorgos.
"	"	7.	Zabálcz.
"	"	4.	Tótvárad.

XLVI.	Április	3.	Valyemare.
"	"	12.	Felső-Vidra.
"	"	5.	Ponorell.
"	"	2.	Csertés.
"	"	11.	Bisztra.
"	"	3.	Offenbánya.
"	"	6.	Nagy-Ényed.
XLVIα.	"	9.	Keszthely,
"	"	22.	Boglár.
"	"	9.	Kis-Harta.
"	"	19.	Izsák.
"	"	14.	Békés-Csaba.
"	"	5.	Albák.
"	"	3.	Maros-Vécs.
"	"	16.	Mocsár.
"	"	18.	Görgény-Hodák.
"	"	18.	Laposnya.
"	"	1.	Topánfalva.
"	"	26.	Borszék.
XLVII.	"	9.	Felső-Lövő.
"	"	13.	Szalónak-Ujtelek.
"	Márczius	12.	Csém.
"	Április	10.	Bozsok.
"	"	9.	Kőszeg.
"	"	1.	Német-Gencs.
"	"	17.	Hegyköz-Szálldobágy.
"	Márczius	31.	Nagy-Ilonda.
"	"	28.	Deés.
XLVII.	Április	8.	Alsó-Szőcs.
XLVIIα.	"	10.	Nádasd.
"	"	15.	Sopron.
"	"	20.	Miklósfalu.
"	"	15.	Visegrád.
XLVII/α.	Április	23.	Vác.
"	"	4.	Mácsa.
"	"	13.	Valkó.
"	"	3.	Debreczen.
"	"	11.	Eőr.
"	"	17.	Nagy-Bánya.
XLVIII.	"	16.	Cs.-Somorja.
"	"	4.	Alsó-Köröskény.
"	"	7.	Pográny.
"	"	17.	Ghymes.
"	"	18.	Selmezbánya.
"	"	1.	Meleghegy.

XLVIII.	Április	18.	Diós-Győr.
"	"	5.	Leányvár.
"	"	20.	Nagy-Tárkány.
"	"	22.	Bustyaháza.
"	"	10.	Német-Mokra.
"	"	17.	Kabolyapolyána.
XLVIII α .	"	20.	Geletnek.
"	"	24.	Szklenó.
"	"	19.	Ternye.
"	"	19.	Badin.
"	"	12.	Zólyom.
"	"	22.	Oszada.
"	"	28.	Oszelna.
"	"	17.	Ujvásár.
"	"	18.	Horka.
"	"	21.	Óviz.
"	"	19.	Eperjes.
"	"	9.	Kakasfalva.
"	"	20.	Kecser-Peklén.
"	"	16.	Tavarna.
"	"	6.	Mocsár.
"	"	24.	Ungvár.
"	"	10.	Nagy-Berezna.
"	"	4.	Dubrinics.
"	"	15.	Sztavna.
XLIX α .	"	19.	Nagy-Jeszenicz.
"	"	29.	Zuberecz.
"	"	26.	Liptó-Ujvár.
XLIX α .	"	25.	Kentolova.
"	"	17.	Szepes-Béla.
L.	Márczius	11.	Plavna. (XLV.)
Lk.	Április	29.	Zuberecz. (XLIX.)
I.	50 nap.		
K.	Április	4—5.	

Plávna és *Apatin* rendkívül korai, de egymást támogató adatait elfogadtuk azért, mert az idei év általában igen korai adatokat szolgáltatott minden fajnál, továbbá azért, mert erről a vidékről (Bélye) kapjuk rendszeren a legkorábbi adatokat; éppen azért *Dráavorok* és *Ó-Verbász* aránylag késő adatait elhagytuk. Mint szemeláthatólag tulkosóiek elmaradnak még *Zákány* és *Ringa-Szt.-Király*, mint tulkorai — talán tollhibából származó — kimarad *Csém* adata, melyet semmivel se lehet megokolni.

Mindjárt itt akarjuk figyelmeztetni tisztelt megfigyelőinket arra, hogy a kakuk vonulásának megfigyelésénél legcélszerűbb az első megszólalást feljegyezni, így a tévedés teljesen ki van zárva.

Sorozatunkban van még több aránylag késő adat, de mivel csak már nem állanak egészen magukban, s némely szomszédos adat támogatni látszik őket, elfogadtuk mivel ennek a fajnak a felvonulását nem ismerjük még annyira, hogy biztosan meg tudnók ejteni a szükségesnek látszó kiküszöböléseket.

A felvonulásról rendszeren a négy földrajzi terület összehasonlításából nyerjük a legtisztább képet, lássuk tehát ezeket.

Alföld.

L. Márczius 11. Plávna.

Lk. Április 24. Ungvár.

I. 45 nap.

K. *Április 2.*

Dunántuli dombvidék.

L. Április 1. Német-Gencs.

Lk. „ 22. Boglár.

I. 22 nap.

K. *Április 11—12.*

Keleti hegyvidék.

L. Márczius 28. Deés.

Kk. Április 26. Borszék.

I. 30 nap.

K. *Április 11—12.*

Éjszaki hegyvidék.

L. Április 1. Meleghegy.

Lk. 29. Zuberecz.

I. 29 nap.

K. *Április 15.*

Az összeállításból látszik, hogy a kakuk felvonulása egyáltalában nem hasonlít a gólyáéhoz. Vannak ugyan itt is egyes — azt lehet mondani — kiváltságos területek, p. o. a Drávatorok környéke, a hol aránytalanul korai az érkezés, de ez a terület aránylag kicsi. A kakuk felvonulása inkább a fecskééhez hasonlít, s úgy látszik, hogy kizárólagosan a földrajzi és magassági befolyás hatá-

rozza meg, azaz mennél északabbra és mennél magasabbra fekszik az állomás, annál későbbi az érkezés. A Dunántúl és keleti hegyvidék középszáma ugyan megegyezik, a keleti hegyvidék tehát aránylag korai, de tekintve azt, hogy ezt az eredményt meglehetősen csekély anyagból kaptuk, ezt nem lehet még véglegesnek mondanunk.

A különbség előidőzésében bizonyára nagy befolyása van a két madár különböző életmódjának. A gólya nem telepedik meg a hegyes vidéken, a kakuk pedig éppen arról nevezetes, hogy minden, csak valamennyire megfelelő területen otthonos. A kakuknak óriási elterjedési köre van, előfordul a Capföldtől föl egészen a 70-ik szélességi fokig, az Atlanti Óceántól a Csendes tengerig, a hegységekben pedig felmegy egészen az örökös hó határáig. Világos dolog ennél fogva, hogy a kakuk felvonulásának tanulmányozása igen fontos eredményeket szolgáltathat, s ezért a Magyar Madártani Központnál meg is indult ennek feldolgozása. Eddig 8000-nél több adat áll rendelkezésünkre. Bizton reméljük, hogy megfigyelőink ezentúl erre a kiválóan alkalmas és könnyen megfigyelhető fajra is több figyelmet fognak fordítani.

Az idei csekély anyagból nem vonhatunk több következtetést.

A földrajzi és magassági befolyás érvényesülését constatalhatuk, ez az egyik eredmény, de éppen olyan fontos a másik, hogy e két tényezőkön kívül — eltekintve a minden fajnál érvényesülő locais viszonyoktól — más befolyás nem működik. Ez a sajátosság határozottan megkülönbözteti a kakuk felvonulását a gólyáitól, s ezzel megállapítottunk két vonulási típust. Lássuk most még a fehér barázdabillegető — *Motacilla alba*, L. felvonulását, mely egy harmadik ilyen típust fog szolgáltatni.

Fehér barázdabillegető. — *Motacilla alba*, L.

XLIVα.	Február	8. Kupinovo.
„	Márczius	3. Temes-Kubin.
XLV.	„	4. Fuzsine.
„	Február	25. Plávna.
„	„	23. Cséb.
XLVα.	Márczius	7. Drávatorok.
„	Február	3. Apatin.
„	<i>Attelelt.</i>	<i>Ó-Verbász.</i>
„	Márczius	14. Uj-Bessenyő.
„	„	8. Kövesd.
„	„	16. Petrós.

XLVα.	Február	28.	Kiszetó.
„	Márczius	16.	Déva.
„	„	21.	Reá.
„	Február	28.	Nagy-Sink.
„	Márczius	1.	Fogaras.
„	„	23.	Alsó-Venicze.
„	„	22.	Nagy-Ajta.
„	„	15.	Bölon.
„	„	23.	Előpaták-Hidvég.
„	„	10.	Nagy-Borosnyó.
„	„	5.	Ková-zna.
XLVI.	„	9.	Grabičani.
„	„	14.	Berzencze.
„	„	14.	Szenta.
„	„	14.	Tarany.
„	„	12.	Nagy-Körpád.
„	„	3.	Mánfa.
„	„	28.	Zomba.
„	Január	30.	<i>Királyhalom.</i>
			Visszavon. és csak Febr. 23-án volt ujból látható.
XLVI.	Márczius	14.	Arad.
„	„	1.	Lippa.
„	„	10.	Sistarovecz.
„	„	14.	Mézdorgos.
„	„	1.	Dorgos.
„	„	13.	Zabálec.
„	Április	9.	<i>Felső-Vidra.</i>
XLIV.	Márczius	17.	Ponorell.
„	Április	28.	<i>Csertés.</i>
„	Márczius	8.	Topánfalva.
„	Április	2.	<i>Bisztra.</i>
„	Márczius	2.	Offenbánya.
„	„	1.	Toroczko.
„	„	14.	Apahida.
„	„	14.	Baróth.
„	„	21.	Nagy-Bacson.
„	„	5.	Bereczk.
XLVIβ.	Február	14.	Tur.
„	„	28.	Fülöpszállás.
„	<i>Attelelt</i>		<i>Izsák.</i>
„	Február	22.	Izsák. Vonulók.
„	Márczius	23.	Békés-Csaba.
„	„	15.	Albak.
„	„	17.	Lapistya.

XLVIα.	Márczius	28.	Hideg-Havas.
"	"	5.	Meleg-Szamos.
"	"	14.	Kolozsvár.
"	"	12.	Torda.
"	"	24.	Herbus.
"	"	26.	Mocsár.
"	"	19.	Görgény-Szt.-Imre.
"	"	14.	Görgény-Hodák.
"	"	19.	Fancsalvölgy.
"	"	26.	Laposnya.
XLVIα.	Márczius	24.	Borszék.
"	Február	11.	Tarcsa.
"	Márczius	9.	Kupfalva.
"	"	4.	Nagy-Német-Szt.-Mihály.
"	"	2.	Bozsok.
"	Február	28.	Köszeg.
"	Márczius	25.	<i>Perenye.</i>
"	Február	27.	Sárosd.
"	Márczius	20.	Hegyköz-Szálldobágy.
"	"	13.	Felső-Fernezely.
XLVIIα.	"	4.	Nádasd.
"	Február	28.	Rohonc,
"	Márczius	4.	Sopron.
"	"	9.	Magyar-Óvár.
"	Február	25.	Nagy-Maros
"	"	28.	Budapest
"	Márczius	2.	Babath.
"	"	9.	Mácsa.
"	"	5.	Valkó.
"	"	1.	Buják.
"	"	8.	Sirok.
"	"	10.	Nyék.
"	Február	28.	Téglás.
"	Márczius	5.	Eőr.
"	"	31.	<i>Nagy-Bánya.</i>
"	<i>Aprilis</i>	8.	<i>Budfalva</i>
"	Márczius	15.	Ruszkova.
"	"	15.	Ruszpolyána.
XLVIII.	Február	19.	Cs.-Somorja.
"	"	25.	Alsó-Köröskény.
"	"	25.	Ghymes.
"	Márczius	13.	Selmeczbánya.
"	"	2.	Meleghegy.
"	"	4.	Leányvár.
"	"	20.	Felső-Apsa.

XLVIII.	Márczius	18.	Kabolyapolyána.
"	"	15.	Körösmező.
XLVIIIα.	"	2.	Holics.
"	"	14.	Kellő.
"	"	4.	Geletnek.
"	"	9.	Zólyom.
"	"	16.	Oszada.
"	"	11.	Szikla.
"	"	10.	Teplicska.
"	"	7.	Ujvásár.
"	"	9.	Szepes-Véghely.
"	"	15.	Horka.
"	"	12.	Jnok.
"	"	19.	Óviz.
"	"	6.	Kakasfalva.
"	"	18.	Keczer-Peklén.
"	"	14.	Tavarna.
"	"	15.	Mislina.
"	"	16.	Mocsár.
"	"	6.	Kakasfalva.
"	"	8.	Nagy-Berezna.
"	Február	23.	Dubrinics.
"	Márczius	3.	Csornoholova.
"	"	8.	Sztavna.
"	"	11.	Lyuta.
XLIX.	"	16.	Nagy-Jeszenicz.
"	"	7.	Nagy-Bittse.
"	"	22.	Trsztena.
XLIX.	"	6.	Zuberecz.
"	"	12.	Liptó-Ujvár.
"	"	10.	Tátra-Lomnicz.
"	"	25.	Szepes-Ófalu.
"	"	13.	Szepes-Béla.

Néhány állomásnak szemelláthatólag tulkéső adatát elhagytuk.
Az idei országos közép a köv.:

- L. Február 3. Apatin. (XLVα zóna.)
LK. Márcz. 28. Hideg-Havas. (XLVIα zóna.)
I. 54 nap.
K. Márcz. 1—2.

Az adatoknak rövid átnézete is már elég szemléletes képet nyújt a fehér barázdabillegető felvonulásáról. Legkorábbiak az érkezések az Alföldön néhány helyen át is telet, így Ó-Verbászon és Izsákon. Királyhalom első adatát is hajlandó vagyok telelési-

nek tartani s azért csak a második adatot vettem figyelembe. A fehér barázdabillegető tehát már nem tipikus vonuló. A felvonulásban azonban ez a körülmény nem igen változtat, a mennyiben a vonulás kezdetét a telelés daczára is egész praecise meg lehet határozni.

Ránk nézve ez a faj különösen azért fontos, mert a felvonulásnak egy harmadik típusát mutatja, a mint ez az alábbi összeállításokból ki is fog tűnni.

Z ó n a	Legkorábbi	Legkésőbbi	Ingadozás	Közép
XLIV α	—	—	—	—
XLV	—	—	—	—
XLV α	febr. 3.	Márcz. 23	49 nap	febr. 27
XLVI	„ 23	„ 21	27 „	Márcz. 8
XLVI α	„ 14	„ 28	43 „	„ 6
XLVII	„ 11	„ 20	38 „	„ 1—2
XLVII α	„ 25	„ 15	19 „	„ 6
XLVIII	„ 19	„ 20	30 „	„ 5—6
XLVIII α	„ 23	„ 19	25 „	„ 7
XLIX	Márcz. 6	„ 25	20 „	„ 15—16

Alföld.

L. Február 3.

Lk. Márczius 16.

I. 42 nap.

K. Február 23—24.

Dunántuli dombvidék.

L. Február 11.

Lk. Márcz. 14.

I. 32 nap.

K. Február 26—27.

Keleti hegyvidék.

L. Február 28.

Lk. Márcz. 28.

I. 29 nap.

K. Márczius 14.

Északi hegyvidék.

L. Február 25.

Lk. Mázrez. 25.

I. 29 nap.

K. Márczius 11.

A zónák középszámainak összehasonlító táblázata nem ad nevezetesebb eredményt. A legdélibb zóna adja a legkorábbi, a legészakibb a legkésőbbi középnapot. A különbség körülbelül két hét, okozza pedig a földrajzi és magassági befolyás együttes hatása. Látható is tisztán, hogy mindkettő tetemesen érvényesül, a magassági befolyás talán még inkább, mint a földrajzi.

Sokkal érdekesebb eredményt adnak a földrajzi területek középszámai, *a keleti hegyvidék határozottan késik az északihoz képest.* Ez annál feltűnőbb, mert az északi hegyvidéken a földrajzi befolyás okozta késés nagyobb, mint a keleti hegyvidéken, a magassági viszonyok körülbelől ugyanazok. Egy másik érdekes jelenség mutatkozik a Dunántul középnapiában, ez ugyanis igen közel esik az Alföldéhez; *a Dunántul tehát aránylag korai, a keleti hegyvidék pedig aránylag késői,* vagyis más szóval a nyugati vidék aránylag korai, míg a keleti aránylag késik. Az északi hegyvidék középnapija is leginkább a nyugati rész korai — februáriusi — adatai folytán előzi meg a keleti hegyvidék középnapiját. Határozottan látható tehát, hogy a nyugati részek aránytalanul korábbiak a keletieknél. mutatkozik ez pedig leginkább az északi hegyvidék nyugati állomásain. Ime egy felvonulás, mely teljesen elüt úgy a gólya, mint a kakuk felvonulásától. A gólyánál hazánk keleti része megelőzi a nyugatit, a fehér barázdabillegetőnél a nyugati rész előzi meg a keletit, közöttük áll a kakuk, melynél a keleti és nyugati rész meglehetősen egyenletesen helyezkedik el. És ezek a típusok nem állanak magukban, p. o. a gólya felvonulásához teljesen hasonlít a darué — *Grus cinerea* — és némileg a bubos bankáé, *Upupa epops*; a kakuk felvonulása az eddigi tapasztalatok szerint egyezik a füstifecskeével, míg a fehér barázdabillegetőéhez a vörös hátú tövisszuró gébics — *Lanius collurio* — felvonulása hasonlít. Vannak azonkívül más típusok is, p. o. az erdei szalonka — *Scolopax rusticola* — felvonulása arról nevezetes, hogy abban eddigelé semmi törvényszerűséget se lehetett feltalálni, bár lehet,

hogy ez még csak látszólagos, s hogy több évi adatokra támaszkodva más eredményt nyerünk.

Bizonyos dolog az, hogy léteznek ilyen típusok, e tény fontosságát és jelentőségét azonban méltatnunk, ilyen egy év adataira támaszkodó feldolgozás keretében nem lehet még. Bizonyos dolog továbbá az, hogy e tényeket csakis több évi megfigyelés tapasztalataiból lehet levonni. A siker érdekében feltétlenül szükséges, hogy hosszabb adatsorozatokra támaszkodjunk, mert csak ily módon lehet megismerni az egyes fajok felvonulását jellemző sajátságokat. Bizonyos dolog végül az, hogy az Ornithologiai Központ által alkalmazott módszer segítségével mind e sajátságokat ki lehet mutatni, illetőleg felismerni. Minden újabb feldolgozás újabb eredményeket adott s mindjobban és jobban közeledünk e tünemény megoldása felé. Sikerült az egyes befolyásokat és a vonulást meghatározó tényezőket már — annyira a mennyire — széjjelválasztani és szerepüket részben felismerni. Talán fölösleges rámutatni arra, hogy mindez még csak kezdet, s hogy itt a kutatásnak még igen nagy tere nyílik, de nem kételkedünk abban, hogy a megfigyelések továbbhaladásával hazánk vonulási viszonyait — legalább a jobban megfigyelt fajokra nézve — teljesen ismerni fogjuk, s nem kételkedünk abban, hogy a magyar kir. államerdészeti kar eddig tanusított szívós kitartásával és teljes elismerésre méltó buzgalmával a cél érdekében továbbra is tőle telhetőleg elő fogja mozdítani törekvéseinket.

Egyesületi közlemények.

Az Országos Erdészeti Egyesület 1899. évi december hó 9.-én tartott rendes választmányi ülésének jegyzőkönyve.

Jelen voltak: Báró *Bánffy* Dezső elnök ö exja, dr. *Bedő* Albert első alelnök, *Horváth* Sándor második alelnök, *Arató* Gyula, *Balás* Vincze, *Kiss* Pál, *Bartha* Gyula, *Csiby* Lőrincz, *Csik* Imre, *Eleőd* Józsa, báró *Feilitzsch* Arthur, *Garlathy* Kálmán, *Havas* Ágoston, *Havas* József, *Hirsch* István, *Kallina* Károly, *Krajcsovits* Béla, *Lászlóffy* Gábor, *Nagy* Károly, *Nemeskéri Kiss* Pál, *Reinfuss* Felix, *Rónay* Antal, *Schmidt* Ferencz, *Sóltz* Gyula, *Szönyey* István,